

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวความคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้มีแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องปัญหาและปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการใช้ข้อมูลทางการบัญชีของผู้ประกอบการธุรกิจเซรามิกส์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ดังนี้

ข้อมูลที่ผู้บริหารนำมาใช้เพื่อการบริหารหรือเพื่อการจัดการ

สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ (2544) ได้กล่าวว่า ข้อมูลที่ผู้บริหารนำมาใช้เพื่อการบริหารหรือเพื่อการจัดการนั้น โดยปกติแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลภายในกิจการ (Internal Information)

ลักษณะของข้อมูลภายในกิจการ ได้แก่ ข้อมูลที่สามารถจัดเก็บและรวบรวมได้จากการดำเนินกิจกรรมของกิจการ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการผลิต ข้อมูลทางการบัญชีและการเงิน เป็นต้น

2. ข้อมูลภายนอกกิจการ (External Information)

ลักษณะของข้อมูลภายนอกกิจการ คือ ข้อมูลที่เกิดจากกิจกรรมภายนอกที่กิจการควบคุมไม่ได้ เช่น ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ ข้อมูลการดำเนินงานของกลุ่มแข่ง ข้อมูลทางด้านกฎหมายและการเมือง เป็นต้น

ลักษณะของข้อมูลทางการบัญชี (Accounting Information) จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลทางการบัญชีการเงิน (Financial Accounting Information)

เป็นข้อมูลทางการบัญชีที่จัดทำเพื่อเสนอต่อบุคคลภายนอก ซึ่งการจัดทำข้อมูลทางการบัญชีต้องจัดทำตามหลักการบัญชีที่ยอมรับกันทั่วไป (Generally Accepted Accounting Principles) ดังนั้น ข้อมูลทางการบัญชีการเงิน จึงมักจะเป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นในอดีตและจัดเก็บรวบรวมตามหลักฐานอันเที่ยงธรรม เช่น ใบเสร็จรับเงิน ใบกำกับสินค้า สัญญานิติกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

2. ข้อมูลทางการบัญชีเพื่อการจัดการ (Management Accounting Information)

เป็นข้อมูลทางการบัญชีที่โดยปกติแล้วมักจะถูกจัดทำขึ้น โดยวัตถุประสงค์ที่จะเสนอข้อมูลให้แก่ผู้บริหารเพื่อใช้ในการตัดสินใจ ดังนั้นวิธีการและรูปแบบของข้อมูลทางการบัญชีที่นำเสนอผู้บริหารจึงมิได้กำหนดเป็นหลักเกณฑ์ที่แน่นอน และไม่จำเป็นต้องทำตามหลักการบัญชีที่ยอมรับ

กันทั่วไป ทั้งนี้จะคำนึงถึงแต่ชนิดและลักษณะของข้อมูลที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต่อความต้องการข้อมูลเพื่อการจัดการตามหน้าที่ทางการบริหารของผู้บริหารในระดับต่าง ๆ เท่านั้น จึงทำให้ลักษณะของข้อมูลทางการบัญชีที่นำเสนอส่วนใหญ่เป็นข้อมูลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

ข้อมูลทางการบัญชี (Accounting Information)

เป็นข้อมูลประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะข้อมูลทางการบัญชีเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของกิจการที่สามารถกำหนดมูลค่าเป็นตัวเงินได้ เมื่อมองถึงหน้าที่ทางการบริหารจะพบว่าหน้าที่ทางการบริหารมีการใช้ข้อมูลทางการบัญชีทั้งสิ้น ดังต่อไปนี้

1. เพื่อการวางแผน

การวางแผนเป็นการกำหนดแนวทางในการดำเนินกิจกรรมและการใช้ทรัพยากรในอนาคต ในส่วนของการวางแผนการใช้ทรัพยากร เรียกว่า งบประมาณ ซึ่งโดยปกติข้อมูลส่วนใหญ่ที่ใช้ในการจัดทำงบประมาณจะเป็นข้อมูลทางการบัญชีที่เคยเกิดขึ้นแล้วในอดีต เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับรายได้จากการขายสินค้า ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการงานต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้นถ้าข้อมูลทางการบัญชีของกิจการถูกจัดเก็บไว้อย่างไม่ถูกต้องหรือมีความบิดเบือนการจัดการทางงบประมาณเพื่อการวางแผนเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรของกิจการในอนาคตก็จะเกิดการคลาดเคลื่อนไปด้วย

2. เพื่อการสั่งการ

ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความจำเป็นที่ต้องการข้อมูลทางการบัญชีเพื่อใช้ในการดำเนินงานในแต่ละวัน ทั้งนี้เพื่อช่วยให้มีข้อมูลพื้นฐานในการสั่งการแก่ผู้บริหารหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะต้องรับผิดชอบนำไปดำเนินการ แผนกบัญชีจึงต้องมีความพร้อมและความสามารถที่จะนำเสนอข้อมูลแก่ผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ได้รวดเร็ว ถูกต้องและทันต่อความต้องการของผู้บริหาร

3. เพื่อการควบคุม

เมื่อผู้บริหารได้ทำการวางแผนการดำเนินงานโดยการจัดทำงบประมาณแล้วสิ่งที่มีความจำเป็นก็คือการควบคุม เพราะถ้ากิจการมีการวางแผน แต่ขาดการควบคุมให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนด การวางแผนก็ไร้ประโยชน์และไม่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการทำงาน นักบัญชีจึงต้องทำหน้าที่ในการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ของกิจการที่เกิดขึ้นจริง เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับตัวเลขในแผนงานหรืองบประมาณที่ได้มีการกำหนดไว้ล่วงหน้า โดยแสดงในลักษณะรายงานผลการดำเนินงาน (Performance Report) ซึ่งเป็นเครื่องมือพิจารณาว่า ผู้บริหารหรือหน่วยงานใดมีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพหรือไม่ รวมถึงการกำหนดแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. เพื่อการตัดสินใจ

ข้อมูลทางการบัญชีนับเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ทางเลือก และตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวของผู้บริหาร ทั้งนี้เพราะในการตัดสินใจของผู้บริหารจำเป็นต้องคำนึงถึงต้นทุนและผลตอบแทนที่กิจการจะได้รับจากการตัดสินใจนั้น ๆ ซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนและผลตอบแทนล้วนแต่เป็นข้อมูลทางการบัญชีทั้งสิ้น

คุณสมบัติข้อมูลทางการบัญชี

เบญจมาศ อภิลิทธิภิญโญ (2545) ได้กล่าวว่า ข้อมูลทางการบัญชีที่ดีและมีประโยชน์ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ความเกี่ยวข้องของข้อมูล

ข้อมูลทางการบัญชีที่ฝ่ายบัญชีรวบรวมมานั้น จะต้องมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาที่ฝ่ายบริหารกำลังตัดสินใจอยู่ การมีข้อมูลที่มากเกินไปจนเกินความจำเป็นจะทำให้ฝ่ายบริหารต้องเสียเวลาในการจำแนกข้อมูลหรืออาจเกิดความสับสนในประเด็นที่พิจารณาได้

2. ทันต่อเวลา

ข้อมูลทางการบัญชีจะมีประโยชน์ต่อการตัดสินใจเมื่อเป็นข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ได้ทันต่อเวลาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และควรเป็นข้อมูลที่ได้รับการปรับปรุงให้ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

3. ความถูกต้องเชื่อถือได้

ความถูกต้องเชื่อถือได้ของข้อมูลจะช่วยให้การตัดสินใจนั้นมีความถูกต้องมากที่สุด ซึ่งการพิจารณาถึงความถูกต้องและเชื่อถือได้นั้นควรจะต้องมีเอกสาร หลักฐานอ้างอิง หรือระบุแหล่งที่มาของข้อมูลได้ และการนำเสนอข้อมูลจะต้องเป็นไปด้วยความระมัดระวังและมีความเป็นกลางในการแสดงข้อมูลที่เป็นตัวแทนของรายการหรือเหตุการณ์ทางบัญชี

4. การเปรียบเทียบกันได้

การนำเสนอข้อมูลทางการบัญชีนั้นจะต้องยึดหลักความสม่ำเสมอในการจัดทำเกี่ยวกับวิธีการทางบัญชีที่นำมาใช้ การรับรู้รายการ หรือการวัดมูลค่าของรายการต่าง ๆ ที่ปรากฏในงบการเงิน เพื่อประโยชน์ต่อผู้ใช้ในการนำไปเปรียบเทียบถึงแนวโน้มของสถานการณ์ทางการเงินที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ACCASA GROUP (2546) กล่าวว่า ภายใต้ภาวะเศรษฐกิจที่กำลังถดถอย และการแข่งขันทางการค้าที่ทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเกิดจากการที่กิจการธุรกิจประเภทต่าง ๆ พยายามที่จะมีการปรับเปลี่ยนนโยบายและกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยมีเป้าหมายเพื่อความอยู่รอดของธุรกิจ ดังนั้นผู้บริหารจึงใช้เวลาส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดในการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหา และสถานการณ์เฉพาะหน้าที่กิจการต้องเผชิญอยู่จากผลกระทบที่เกิดจากมรสุมทางเศรษฐกิจ ดังนั้นผู้บริหารที่ดีและมีความเหมาะสมกับการบริหารธุรกิจในภาวะปัจจุบัน จะต้องเป็นผู้บริหารที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจ (Decision Making Process) และการใช้ข้อมูลทางการบัญชีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Relevant Accounting Information) เพราะการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการดำเนินงาน ผู้บริหารจะต้องทำการตัดสินใจด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างถูกต้อง และชัดเจนไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการลดขนาดองค์กร การยุบหรือยกเลิกหน่วยงาน การใช้เครื่องจักรทดแทนแรงงานคน การหาตลาดและการออกผลิตภัณฑ์ใหม่ การปรับกลยุทธ์ในการผลิตและจำหน่าย การเปลี่ยนนโยบายด้านราคา เป็นต้น และเพื่อผู้บริหารสามารถทำการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุประสิทธิผลในเป้าหมายกลยุทธ์ของกิจการ

ข้อมูลทางการบัญชีมีบทบาทและความสำคัญต่อการตัดสินใจหลาย ๆ กรณีของผู้บริหาร แต่ปัญหาที่สำคัญและมักเกิดขึ้นบ่อยครั้งในวงการธุรกิจต่าง ๆ คือ ผู้บริหารส่วนมากจะไม่ให้ความสำคัญแก่ข้อมูลทางการบัญชีที่จะใช้ในการตัดสินใจซึ่งปัญหาที่เกิดจากผู้บริหารอาจเกิดขึ้นจากปัญหา 2 ประการ ประการแรก เพราะผู้บริหารขาดความเชื่อมั่นและเชื่อถือในความถูกต้องของข้อมูลทางการบัญชีที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจ ประการที่สอง เพราะผู้บริหารขาดความรู้ความเข้าใจถึงบทบาทและความสำคัญของข้อมูลทางการบัญชี

ดังนั้นบทบาทของข้อมูลทางการบัญชีที่มีต่อการตัดสินใจของผู้บริหารจะมีบทบาทมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลทางการบัญชีทั้งของผู้บริหารและนักบัญชีในกิจการแต่ละกิจการ

ชูศรี เทียศิริเพชร (2544) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาการใช้ข้อมูลทางการบัญชีเพื่อการบริหารธุรกิจในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ธุรกิจที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นธุรกิจขนาดย่อม มีการทำบัญชีโดยสำนักงานบัญชีและทำด้วยมือ ไม่มีการจัดทำงบการเงินภายในเพื่อการบริหาร มีการทำงบกำไรขาดทุนและงบดุลรายปีเท่านั้น มีการใช้ข้อมูลทางการบัญชีเพื่อการเสียภาษี เทคนิคการใช้ข้อมูลจะใช้วิธีเปรียบเทียบงบการเงินของกิจการ

งวดปัจจุบันกับงวดก่อนและวิเคราะห์อัตราส่วนการทำกำไรมีการวิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตั้งราคาขายเท่านั้น สำหรับธุรกิจขนาดใหญ่ขึ้นมีการจัดทำบัญชีโดยพนักงานบัญชีของกิจการเอง และจัดทำบัญชีด้วยคอมพิวเตอร์ มีการทำงบการเงินภายในเพื่อการบริหาร โดยวิเคราะห์การทำกำไรและการตั้งราคาขาย ความต้องการในการพัฒนาการจัดทำบัญชีในอนาคต จะมีการจัดทำบัญชีโดยพนักงานบัญชีด้วยคอมพิวเตอร์และจัดทำงบการเงินเพื่อการบริหารมากกว่าร้อยละ 50 การพัฒนาการใช้ข้อมูลบัญชีเพื่อการบริหารจะมีแนวโน้มสูงกว่าการใช้ข้อมูลเพื่อการเสาะหา ในด้านเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินยังคงใช้วิธีการเปรียบเทียบงบการเงินของกิจการงวดปัจจุบันกับงวดก่อน ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดทำบัญชีได้แก่ ขนาดของธุรกิจและจำนวนพนักงานที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ส่วนการใช้ข้อมูลทางการเงินเพื่อการบริหารมีความสัมพันธ์กับลักษณะกิจการและระดับการศึกษาของผู้ประกอบการ โดยธุรกิจที่มีขนาดใหญ่และลักษณะการดำเนินงานซับซ้อน ผู้ประกอบการมีการศึกษาสูงขึ้นไปจะมีการใช้ข้อมูลทางการเงินมากขึ้น

ศิลป์พร ศรีจันเพชร (2543) กล่าวว่า ผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัยข้อมูลทางการเงินบัญชีเป็นแนวทางในการบริหารธุรกิจ ข้อมูลทางการเงินบัญชีจะช่วยให้ผู้ประกอบการในการวางแผน ตัดสินใจ และควบคุมการดำเนินงานไปสู่เป้าหมาย ข้อมูลที่ผู้ประกอบการต้องการย่อมแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ สภาพแวดล้อม และปัญหาที่เกิดขึ้น ธุรกิจ SMEs อาจไม่จำเป็นต้องมีระบบบัญชีที่ซับซ้อนเหมือนธุรกิจขนาดใหญ่ แต่ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญโดยการจัดให้มีการจดบันทึกรายการต่าง ๆ ที่เกิดจากการประกอบธุรกิจลงในสมุดบัญชีอย่างเป็นระบบ เพื่อสามารถนำข้อมูลที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ ไปจัดทำรายงานทางการเงิน ตลอดจนรายงานเพื่อการบริหารซึ่งเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ธุรกิจ SMEs ดำเนินไปได้ด้วยดี คือ การควบคุมทางการเงินบัญชี เริ่มตั้งแต่การวางแผนการจัดองค์กร ขั้นตอนการปฏิบัติงาน การป้องกันรักษาสินทรัพย์และการจดบันทึกทางการเงินที่น่าเชื่อถือ ตลอดจนการกำหนดวิธีการเพื่อให้มั่นใจว่า

- รายการหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ได้รับการอนุมัติโดยผู้บริหาร
- รายการหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ได้รับการจดบันทึกอย่างถูกต้องตามหลักการบัญชี
- การเปลี่ยนแปลงหรือโยกย้ายสินทรัพย์ต้องได้รับการอนุมัติโดยผู้บริหาร
- การเปรียบเทียบข้อมูลทางการเงินบัญชีกับสินทรัพย์ที่มีอยู่ในกิจการได้กระทำเป็นประจำคร่าวตามกำหนดเวลาที่เหมาะสมและผลต่างที่เกิดขึ้นได้รับการเอาใจใส่จากผู้บริหาร

วิเศษศรี จินตนา (2543) กล่าวว่า ข้อมูลภายในธุรกิจที่สำคัญ คือ ข้อมูลทางการเงิน ซึ่งแสดงสถานะภาพด้านต่าง ๆ ของธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นสถานะด้านการเงิน สภาพคล่องของธุรกิจ ทำให้ทราบว่ากิจการมีสินทรัพย์หมุนเวียนเพียงพอเพื่อชำระหนี้สินระยะสั้นหรือไม่ ความสามารถในการทำกำไร เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงาน และประสิทธิภาพในการบริหารสินทรัพย์ เช่น การเก็บหนี้ และการบริหารสินค้าคงเหลือ ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทางการเงินเหล่านี้ได้แก่ เจ้าของหรือผู้บริหาร ซึ่งนำข้อมูลไปประกอบการตัดสินใจและใช้ในการวางแผนธุรกิจทั้งทางด้านการซื้อ การผลิต และการตลาด ตลอดจนสามารถใช้แก้ไขปัญหาการจตุรทรพยากรได้

ปัจจุบันเจ้าของหรือผู้บริหารยังไม่ได้ให้ความสำคัญในการจัดทำบัญชีและการนำเอาข้อมูลทางการเงินมาใช้ประโยชน์ในทางการบริหารธุรกิจเท่าที่ควร และส่วนมากไม่ได้เห็นประโยชน์ส่งผลให้ไม่สนใจจัดทำบัญชี เจ้าของควรควบคุมผู้มีหน้าที่ทำบัญชีไม่ให้เป็นพนักงานของกิจการเอง หรือผู้รับจ้างทำบัญชี หรือสำนักงานบัญชี ให้จัดทำบัญชีโดยถูกต้อง ครบถ้วน ทันเวลา ซึ่งหากมีการจัดทำบัญชีให้ถูกต้อง ธุรกิจจะได้รับประโยชน์มากมายในระยะยาว เพราะปัจจุบันบุคคลภายนอกจะวัดความเชื่อถือในการที่จะมาติดต่อธุรกิจ หรือให้กู้ยืมเงิน โดยพิจารณาจากข้อมูลทางการเงินบัญชี และงบการเงินของธุรกิจแทนความเชื่อถือส่วนตัวมากขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดระบบและมาตรฐานในการทำบัญชี ให้เป็นไปในแนวทางและมาตรฐานเดียวกัน เพราะการจัดทำบัญชีที่ถูกต้อง ครบถ้วน ได้มาตรฐานจะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าของและผู้บริหารธุรกิจ และการจัดทำบัญชีสามารถจัดทำเพิ่มเติมจากที่กฎหมายกำหนดได้ไม่ว่าจะเป็นรายละเอียดข้อมูล ตลอดจนรายงานทางการเงินต่าง ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการในการนำมาประกอบพิจารณาตัดสินใจในเรื่องใด